

АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ АВТОМОБІЛЬНИХ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕННЯХ

Ширяєва С.В., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, svitlana007@gmail.com, orcid.org/0000-0001-9696-635X

Дяченко І.О., Національний транспортний університет, Київ, Україна, makievskairina77@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5404-3423

ANALYSIS OF INTERACTION AMONG PARTICIPANTS IN FREIGHT FORWARDING ACTIVITIES IN ROAD TRANSPORTATION

Shiryaeva S.V., Candidate of Sciences (Engineering), National Transport University, Kyiv, Ukraine, svitlana007@gmail.com, orcid.org/0000-0001-9696-635X

Diachenko I.A., National Transport University, Kyiv, Ukraine, makievskairina77@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5404-3423

Постановка проблеми. Транспортно-експедиторські послуги, які надаються експедиторами, складаються з комплексу послуг, пов'язаних з підготовкою та відправленням вантажів, проведенням взаєморозрахунків, контролем за транспортуванням і одержанням вантажів тощо. У розвинутих країнах експедитор є основною сполучною ланкою між клієнтом та перевізником. Отже, часто проблема полягає в неефективності взаємодії між учасниками транспортно-експедиторської діяльності (ТЕД). Недостатня координація та співпраця між ними може призводити до затримок, втрат вантажу, недоліків у виконанні послуг, а також збільшення витрат і ускладнення логістичних процесів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідженню питання взаємодії учасників транспортно-експедиторського обслуговування присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних вчених: Колот А. М., Шеметов П.В., Джон Гатер, Джеймс Р. Сток, Джон Ментзер та інші. Недостатньо приділено уваги саме підвищенню ефективності взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою є дослідження теоретичних відомостей щодо взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності. Підвищення ефективності взаємодії учасників ТЕД та зниження транспортних витрат з впровадженням принципів логістики.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Згідно Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність» від 1 липня 2004 року № 1955-IV, транспортно-експедиторська діяльність визначається як підприємницька діяльність із надання транспортно-експедиторських послуг з організації та забезпечення перевезень експортних, імпорتنних, транзитних або інших вантажів; транспортно-експедиторська послуга визначається як робота, що безпосередньо пов'язана з організацією та забезпеченням перевезень експортного, імпортного, транзитного або іншого вантажу за договором транспортного експедирування.

Суб'єктами експедиторської діяльності є її учасники – клієнти, перевізники, експедитори та інші особи, які виконують роботи (надають послуги) при перевезенні вантажів. У табл. 1 представлені визначення основних учасників транспортно-експедиторської діяльності. [1]

Для дослідження взаємодії учасників ТЕД потрібно проаналізувати взаємовідносини учасників ТЕД, а саме види договорів, що укладаються між ними.

Організація послуг, пов'язаних із перевезенням, або саме перевезення вантажу врегульовується сторонами за допомогою договору перевезення або транспортного експедирування: за договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити ввірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення і видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату (ст. 909 Цивільного кодексу України).

За договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних із перевезенням вантажу. Договором транспортного експедирування

може бути встановлено обов'язок експедитора організувати перевезення вантажу транспортом і за маршрутом, вибраним експедитором або клієнтом, зобов'язання експедитора укласти від свого імені або від імені клієнта договір перевезення вантажу, забезпечити відправку і одержання вантажу, а також інші зобов'язання, пов'язані з перевезенням (ст. 308 Господарського кодексу України) [2-3]

Таблиця 1 – Основні учасники транспортно-експедиторської діяльності
Table 1 – The main participants in transport and forwarding activities

Учасник	Визначення
Експедитор (транспортний експедитор)	суб'єкт господарювання, який за дорученням клієнта та за його рахунок виконує або організовує виконання транспортно-експедиторських послуг, визначених договором транспортно експедирування
Клієнт	споживач послуг експедитора (юридична або фізична особа), який за договором транспортно експедирування самостійно або через представника, що діє від його імені, доручає експедитору виконати чи організувати або забезпечити виконання визначених договором транспортно експедирування послуг та оплачує їх, включаючи плату експедитору
Перевізник	юридична або фізична особа, яка взяла на себе зобов'язання і відповідальність за договором перевезення вантажу за доставку до місця призначення довіреного їй вантажу, перевезення вантажів та їх видачу (передачу) вантажоодержувачу або іншій особі, зазначеній у документі, що регулює відносини між експедитором та перевізником
Учасники транспортно-експедиторської діяльності	клієнти, перевізники, експедитори, транспортні агенти, порти, залізничні станції, об'єднання та спеціалізовані підприємства залізничного, авіаційного, автомобільного, внутрішнього водного та морського транспорту, митні брокери та інші особи, що виконують роботи (надають послуги) при перевезенні вантажів

Договори перевезення вантажів та транспортно експедирування можна поділити на види за такими ознаками: вид транспортного сполучення, тривалість співпраці, система оподаткування перевізника та місцезнаходження сторін договору (рис 1).

Рисунок 1 – Види договорів відповідно перевезення вантажів і транспортно експедирування
Figure 1 – Types of contracts related to transportation of goods and freight forwarding

Договором транспортно експедирування може бути передбачено надання додаткових послуг, необхідних для доставки вантажу (перевірка кількості та стану вантажу, його завантаження та вивантаження, сплата мита, зборів і витрат, покладених на клієнта, зберігання вантажу до його одержання у пункті призначення, одержання необхідних для експорту та імпорту документів, виконання митних формальностей тощо).

Робота експедитора не обмежується лише підписанням договору-заявки. Експедитор повинен завжди володіти інформацією щодо місцезнаходження вантажу та транспортного засобу (відстеження транспортного засобу в дорозі) задля своєчасного вирішення можливих проблем. Певною мірою експедитор може виступати в ролі посередника між вантажовласником та постачальниками послуг (транспортування, митного оформлення вантажу, консолідації на транзитних складах, оформлення супутніх документів тощо). Водночас транспортний експедитор може бути і безпосереднім виконавцем усього комплексу послуг з експедирування вантажів (відповідно до технологій роботи мати склади, різні види транспортних засобів, виробничі приміщення, контейнери тощо). Отже, проаналізуємо послідовність надання транспортно-експедиторської послуги (ТЕП), яка складається із п'яти основних етапів:

- обслуговування під час прийому заявки від клієнтів на ТЕП;
- розробка транспортно-технологічної схеми доставки вантажу;
- обслуговування під час відправлення вантажу;
- виконання транспортно-експедиторських операцій при транспортуванні вантажів ;
- обслуговування під час одержання вантажу.

Технологічна схема надання транспортно-експедиторської послуги наведена на рис.2.

Рисунок 2 – Технологічна схема надання транспортно-експедиторської послуги
Figure 2 – Technological scheme of providing transport and forwarding services

При дослідженні практичного досвіду роботи транспортно-експедиторських підприємств, потрібно виділити кілька потенційних проблем з якими стикаються сторони при виконанні договорів внутрішніх та міжнародних автомобільних перевезень вантажів:

1. Затримки доставки вантажу. Непередбачувані обставини, такі як погодні умови, дорожні аварії або затримки на кордонах можуть призвести до доставки вантажу пізніше зазначеного строку в заявці.
2. Пошкодження/втрата вантажу. Під час перевезення можуть виникнути ситуації, що призводять до пошкодження або втрати вантажу. Це може бути спричинено недбалістю/необережністю під час завантаження/розвантаження або неправильним упакуванням вантажу.
3. Проблеми з документацією. Невідповідна чи неповна документація може призвести до затримок на кордоні або в інших контрольних пунктах.
4. Фінансові спірні ситуації. Розбіжності у вартості перевезення, платіжні затримки або спірні питання щодо оплати можуть виникнути між учасниками транспортно-експедиторської діяльності.
5. Відповідальність за збитки. В разі втрати або пошкодження, або затримки доставки вантажу сторони можуть не узгодити питання щодо відшкодування збитків, особливо якщо умови щодо відповідальності не були чітко визначені у договорі.

6. Зміни у вимогах та законодавстві. Зміни у митних правилах, тарифах на паливо чи інших законодавчих актах можуть вплинути на вартість та умови перевезень.

7. Проблеми з транспортною логістикою. Неправильне планування маршрутів, нестача транспортних засобів або недоцільне використання ресурсів може спричинити складнощі з доставкою вантажу.

Для усунення потенційних проблем у взаємодії учасників ТЕД запропонована систематизація процесів і узагальнення видів взаємодії, таких як : організаційна, технологічна, технічна, інформаційна та фінансова. Більш детальний опис наведено в табл. 2. [4]

Таблиця 2 – Основні види взаємодії учасників ТЕД

Table 2 – The main types of interaction between participants in transport and forwarding activities

№	Вид взаємодії	Опис
1	Організаційна взаємодія	<ul style="list-style-type: none"> ○ Актуальна та ефективна система прийняття рішень щодо організації та управління транспортно-експедиторським процесом не тільки в довгостроковій перспективі, але і в реальному часі.
2	Технологічна взаємодія	<ul style="list-style-type: none"> ○ Використання систем GPS та інших технологій для відстеження руху транспортних засобів у реальному часі, оптимізації маршрутів та планування доставки вантажів. ○ Впровадження новітніх технологій для відстеження вантажу та оптимізації ТЕП. ○ Розробка раціональної транспортно-технологічної схеми доставки вантажу.
3	Технічна взаємодія	<ul style="list-style-type: none"> ○ Забезпечення належного технічного стану транспортних засобів для здійснення перевезень. ○ Підтримання та обслуговування транспортних засобів для забезпечення безперервності процесу перевезення вантажів. ○ Відповідність комплексу технічних засобів, що використовується, транспортним характеристикам вантажу. Типи технічних засобів, що застосовуються: засоби укрупнення вантажних місць (піддони, контейнери, тощо), автотранспортні засоби, навантажувально-розвантажувальні механізми і складські приміщення, повинні забезпечити ефективну обробку даного вантажу. ○ Відповідність техніко-експлуатаційних параметрів технічних засобів на місцях стику.
4	Інформаційна взаємодія	<ul style="list-style-type: none"> ○ Обмін необхідною інформацією щодо характеристик вантажу, маршрутів перевезення, умов доставки та інших параметрів. ○ Оперативність, актуальність та доступність передачі всієї необхідної інформації між усіма учасниками ТЕД.
5	Фінансова взаємодія	<ul style="list-style-type: none"> ○ Розрахунки та внесення платежів за надані послуги з урахуванням умов договору. ○ Збалансоване використання фінансових, трудових, технічних ресурсів для оптимізації собівартості товарів, і зокрема собівартості перевезень вантажів. ○ Вирішення фінансових питань, пов'язаних з оплатою перевезень, страхуванням вантажів та іншими фінансовими аспектами.

При аналізі виявлено, що для ефективної взаємодії учасників ТЕД доцільно використовувати правила логістики, які отримали назву «Сім правил логістики»:

- 1) потрібний товар (right product);
- 2) відповідної якості (right quality);
- 3) у необхідній кількості (right quantity);
- 4) має бути доставлено в потрібний час (right time);
- 5) в потрібне місце (right place);
- 6) потрібному споживачеві (right customer);
- 7) з мінімальними витратами (right cost).

Недотримання хоча б однієї з умов правил може призвести до втрати клієнтів і, відповідно, певної частки ринку.

Для підвищення ефективності взаємодії запропоновано розподіл повноважень між учасниками ТЕД в таких напрямках, як:

- розподіл обов'язків між клієнтом, експедитором та перевізником;
- відповідальність учасників ТЕД за дотримання обов'язків за договором перевезення вантажів/ транспортного експедирування;
- зниження ймовірності виникнення непередбачуваних обставин або оперативна нейтралізація наслідків цих подій.

Висновки. Здійснення транспортно-експедиторської діяльності регулюється Цивільним кодексом України (ст. 929-935), Господарським кодексом (ст. 316), а також Законом «Про транспортно-експедиторську діяльність» від 01.07.2004 та іншими.

Договори перевезення вантажів та транспортного експедирування є ключовими інструментами для регулювання взаємовідносин учасників ТЕД, вони поділяються на види за такими ознаками: вид транспортного сполучення, тривалість співпраці, система оподаткування перевізника та місцезнаходження сторін договору. Також узагальнено види взаємодії учасників ТЕД, а саме: організаційна, технологічна, технічна, інформаційна та фінансова.

Запропоновано використати «Сім правил логістики» та розподіл повноважень між учасниками ТЕД. Такий підхід дозволяє ефективно керувати всіма етапами транспортно-експедиторського процесу, що сприяють підвищенню ефективності взаємодії, зниженню загальних витрат та мінімізують можливі ризики виникнення затримок чи проблем під час доставки вантажів.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про транспортно-експедиторську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 52, ст.562) *{Абзац сьомий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1054-IX від 03.12.2020}* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text>
2. Цивільний кодекс України від 21.10.2019 р. // Відомості Верховної Ради України 2003, №№ 40-44, ст. 356.
3. Господарський кодекс України від 17.10.2019 р. // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.
4. Дослідження взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності [Електронний ресурс] / С. В. Ширяєва, Н. Ю. Селіванова // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – 2015. – Вип. 16(1). – С. 152-157. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2015_16\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2015_16(1)_22)

REFERENCES

1. THE LAW OF UKRAINE "On Transport and Forwarding Activities" (Vidomosti Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2004, No. 52, Article 562) *{Seventh paragraph of Article 1 as amended in accordance with Law No. 1054-IX dated 03.12.2020}* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text>
2. Civil Code of Ukraine dated October 21, 2019 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine 2003, No. 40-44, Art. 356.
3. The Economic Code of Ukraine dated October 17, 2019 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, No. 18, No. 19-20, No. 21-22, Art. 144.
4. Research on the interaction of participants in transport and forwarding activities [Electronic resource] / S. V. Shiryayeva, N. Yu. Selivanova // Project management, system analysis and logistics. – 2015. – Issue 16(1). – P. 152-157. – Access mode: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2015_16\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2015_16(1)_22)

РЕФЕРАТ

Ширяєва С.В. Аналіз взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності при автомобільних вантажних перевезеннях / С.В. Ширяєва, І.О. Дяченко // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Технічні науки». Науковий, науково-виробничий журнал. – К.: НТУ, 2024. – Вип. 1 (58).

В статті проаналізовано учасників транспортно-експедиторської діяльності згідно чинного законодавства України. Наведено види взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності. Запропоновано такі заходи, як використання «Сім правил логістики» та розподіл повноважень між учасниками ТЕД, що підвищить ефективність оперативності взаємодії та знизить витрати.

Об'єкт дослідження – процес транспортно-експедиторської діяльності.

Мета роботи – аналіз взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності та розробка заходів підвищення ефективності комунікації усіх учасників.

Метод дослідження – аналітичний.

Для підвищення ефективності взаємодії учасників транспортно-експедиторської діяльності, було запропоновано заходи, які впливатимуть на зниження витрат та мінімізують можливі ризики при доставці вантажів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЕКСПЕДИТОР, КЛІЄНТ, ПЕРЕВІЗНИК.

ABSTRACT

Shyriaieva S.V., Diachenko I.O. Analysis of interaction among participants in freight forwarding activities in road transportation. Visnyk National Transport University. Series «Technical sciences». Scientific, scientific and industrial journal. – К.: NTU, 2024. – Issue 1 (58).

The article analyzes participants in freight forwarding activities in accordance with the current legislation of Ukraine. It provides various types of interaction among participants in freight forwarding activities. Measures such as the utilization of the seven logistics rules and the allocation of responsibilities among participants in Freight Forwarding Activities (FFA) are proposed. These measures are aimed at enhancing the efficiency of interaction and reducing costs.

The object of the research is the process of freight forwarding activity.

The aim of the work is to analyze the interaction among participants in freight forwarding activities and to develop measures to enhance the efficiency of communication among all participants.

The research method is analytical.

To enhance the efficiency of interaction among participants in freight forwarding activities, measures have been proposed that will reduce costs and minimize risks in cargo delivery.

KEYWORDS: FREIGHT FORWARDING ACTIVITY, FORWARDER, CLIENT, CARRIER.

АВТОРИ:

Ширяєва Світлана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, Національний транспортний університет, професор кафедри транспортних технологій, e-mail: svitlana007@gmail.com, моб. тел.: +38(050)8855299, Україна, 01010, Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 432, orcid.org/0000-0001-9696-635X.

Дяченко Ірина Олексіївна, Національний транспортний університет, асистент кафедри транспортних технологій, e-mail: makievskairina77@gmail.com, моб. тел.+38(096)9571646, Україна, 01010, Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 432, orcid.org/0000-0002-5404-3423.

AUTORS:

Shyriaieva Svitlana V., National Transport University, Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Professor of the Department of Transport Technologies, e-mail: svitlana007@gmail.com, +38(050)8855299, Ukraine, 01010, Kyiv, Omelianovycha-Pavlenka Str., 1, of. 432, orcid.org/0000-0001-9696-635X.

Diachenko Iryna A., National Transport University, Assistant of the Department of Transport Technologies, e-mail: makievskairina77@gmail.com, +38(096)9571646, Ukraine, 01010, Kyiv, Omelianovycha-Pavlenka Str., 1, of. 432, orcid.org/0000-0002-5404-3423.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гульчак Оксана Дмитрівна, кандидат технічних наук, доцент, Національний транспортний університет, професор кафедри транспортних систем та безпеки дорожнього руху, Київ, Україна.

Гордієнко О.М., кандидат технічних наук, старший викладач, Національний авіаційний університет, старший викладач кафедри авіаційних комп'ютерно-інтегрованих комплексів Факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікації, Київ, Україна.

REVIEWER:

Gulchak O.D., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, National Transport University, Professor of the Department of Transport Systems and Road Safety, Kyiv, Ukraine.

Gordienko O.M., candidate of technical sciences, senior lecturer, National Aviation University, senior lecturer of the Department of Aviation Computer-Integrated Complexes, Faculty of Aeronautics, Electronics and Telecommunications, Kyiv, Ukraine.